

УДК 338.242:330.322 (477)

Карпенко А.М.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту,
Білоцерківський національний аграрний університет

РОЛЬ І МІСЦЕ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми Одним із вирішальних механізмів створення мережі зелених ринків, з можливістю його реально-ефективного використання є механізм державно-приватного партнерства (ДПП). Ефективність і дієспроможність цього механізму доведена часом. Разом з цим - він позиціонується як вирішальний серед найважливіших складових реалізації завдань структурної модернізації національного господарства загалом.

В умовах дефіциту фінансових ресурсів необхідно створити дієву систему, яка б забезпечила залучення та ефективне використання інвестиційних ресурсів на потреби структурної перебудови економіки України, вимагає новітніх механізмів стимулювання економічної активності, у т.ч. державно-приватного партнерства.

У випадку створення мережі зелених ринків, як елемента ринкової інфраструктури в Україні, саме задіяння управлінських механізмів щодо стимулювання інвестиційної активності суб'єктів господарювання, їх орієнтування на впровадження структурних та структурно-інноваційних зрушень вважається вірним стратегічним рішенням держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Окремі питання розвитку державно-приватного партнерства (ДПП) почали досліджуватись українськими науковцями відносно недавно, зокрема в працях Б.М. Данилишина, І.В. Запатріної, М.О. Лендьел, Л.В. Проданової, К.В. Павлюка, Л.І. Федулової. Існує низка праць із висвітлення досвіду застосування механізму ДПП в інших країнах та аналізу практичних проблем його запровадження в Україні. Водночас бракує системних ґрунтовних наукових досліджень з даної проблематики.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо основних засад державно-приватного партнерства при реалізації національних інвестиційних проектів в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економіка України характеризується високими показниками відкритості, що має як свої плюси, так і мінуси. Зокрема, останнім часом спостерігаються негативні тенденції щодо втрати позицій національних виробників на внутрішньому національному ринку, оскільки на внутрішній ринок потрапляє все більше дешевих та більш конкурентоспроможних імпортованих товарів. За таких обставин знижується й інвестиційна активність національних товаровиробників на внутрішньому ринку, що обумовлює потребу у віднайденні дієвих стимулів активізації інвестиційних процесів, зорієнтованих на зростання конкурентоспроможності національного виробництва [1].

Серед механізмів, що позитивно зарекомендував себе з огляду на залучення приватних інвестицій та стимулювання інвестиційної діяльності, стимулювання структурної перебудови національної економіки - механізм державно-приватного партнерства.

Механізм ДПП відображає роль держави, державного впливу на розвиток ринкової економіки. Адже головне завдання держави - сприяти нагромадженню капіталу, формувати інвестиційні потоки та спрямовувати їх цільовим порядком на потреби структурної модернізації економіки, підвищення конкурентоспроможності національного виробництва. Основні зусилля держави, з огляду на це, спрямовуються на формування розвинутого інституційного середовища: розвиток інституційно - правового середовища, формування внутрішнього бізнес-середовища, створення умов для інноваційного розвитку, впровадження структурно-інноваційних зрушень – як основи для зростання конкурентоспроможності національної економіки. Без державно-приватного партнерства прогресивний розвиток сучасної ринкової економіки неможливий [2].

Сутність партнерства між державою та бізнесом полягає у перерозподілі відповідальності та ризиків за розвиток секторів, що мають для країни стратегічне значення [3, с. 78]. Насамперед це стосується розвитку дорожньо-транспортної інфраструктури (аеропорти, дорожнє будівництво, морські порти); інфраструктури аграрно-продовольчого ринку; сфери житлово-комунального господарства, у тому числі - водопостачання, водовідведення, утилізація сміття.

Потужний потенціал ДПП має у сфері розвитку енергетики, формуванні інформаційної системи, стимулюванні житлового будівництва (у т.ч. будівництва соціального житла); у сфері освіти, розвитку пенітенціарної системи, розвитку венчурного підприємництва тощо.

Держава може плідно співпрацювати з бізнес-структурами, оскільки ДПП дозволяє: вивільнити величезні кошти державного бюджету за рахунок залучення фінансових коштів приватних бізнес-структур; забезпечити стабільний розвиток інфраструктури з використанням потенціалу бізнес-структур; передати від держави до бізнес-структур частину ризиків; залучити приватний досвід (у т.ч. управлінський досвід) для вирішення питань загальнонаціонального значення. ДПП відкриває нову сторінку у сфері налагодження ефективного діалогу між державою та бізнес-структурами. Серед найбільш розповсюджених форм державно-приватного партнерства - концесії, контракти на управління, контракти на надання продукції (послуг), лізинг, орендні відносини тощо.

Інститут державно-приватного партнерства посідає провідне місце серед механізмів, що дозволяють ефективно вирішити проблему обмеженості ресурсів в процесі реалізації завдань структурної перебудови національної економіки [4, с. 22]. Водночас, результативність державно-приватного партнерства напряму залежить від політичної волі здійснення економічних реформ; узгодженості дій держави, органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування: врахування стратегічних пріоритетів державної соціально-економічної політики під час вирішення нагальних місцевих проблем розвитку, ефективного поєднання проголошених довгострокових пріоритетів структурної перебудови з пілотними проектами на регіональному рівні [5]. Залучення переваг ДПП на внутрішньому ринку України надає дієвого стимулу для реалізації Національних проектів, ефект втілення яких спрямований на вирішення нагальних проблем соціально-економічного розвитку, покращення інфраструктури та на структурну перебудову національної економіки, передбачає створення сучасних аграрних логістичних підприємств; прискорення процесів реорганізації роздрібно-торгівлі сільськогосподарською продукцією; забезпечення вибору оптимальних шляхів постачання сільськогосподарської продукції до споживачів та зменшення її вартості; створення нових робочих місць; гарантування ефективного маркетингу ринку сільськогосподарської продукції (як у межах внутрішнього ринку, так і з урахуванням зростання конкуренції на світових ринках сільськогосподарської продукції).

Національний проект «Зелені ринки» зорієнтований на структурну модернізацію секторальної економіки, на підтримку розвитку аграрного сектору - як найбільш конкурентного виробництва (в умовах глобалізації). Він направлений переважно на розбудову сучасної аграрної логістики, що включає: вирощування сільськогосподарської продукції, її зберігання, переробку, доставку споживачам, розбудову повного замкненого циклу сільськогосподарської продукції (від стадії вирощування (виробництва) до стадії кінцевого споживання). В цілому, на території України на початковому етапі планується побудувати 25 «зелених ринків».

В процесі реалізації Національних проектів на засадах ДПП держава, бізнес та органи місцевого самоврядування мають об'єднати свої зусилля та ресурси, оптимізувати їх використання [5]. Основою успіху має стати: рівність перед законом всіх учасників (сторін) ДПП; заборона на дискримінаційні заходи та обмеження прав всіх учасників (сторін) ДПП; узгодження інтересів державного та приватних партнерів; визначення прав, обов'язків та відповідальності сторін в процесі здійснення спільної діяльності на засадах ДПП.

При залученні потенціалу Національних проектів на засадах ДПП нова партнерська система відносин між державою та приватними інвесторами дозволить об'єднати обмежені ресурси, розподілити ризики, відповідальність та винагороду між усіма учасниками ДПП, сприятиме налагодженню довгострокового співробітництва держави та бізнесу, органів публічної влади з метою реалізації стратегічних завдань структурної перебудови економіки України [6]. Проміжним результатом такої діяльності (вже на короткостроковому та

середньостроковому часовому періоді) має стати створення нових робочих місць, зменшення відтоку висококваліфікованих фахівців та вчених з України, забезпечення нової якості життя, зростання рівня оплати праці, підвищення соціальної стабільності в країні.

В Україні найбільш поширеною формою співробітництва між державним та приватним секторами (формою ДПП) є концесія.

Станом на кінець 2012 року (за даними центральних та місцевих органів виконавчої влади) діяло 74 укладених договорів концесії (а інвестиційні проекти, відповідно, реалізовувались згідно визначених умов цих договорів). Щодо використання об'єктів державної власності на засадах ДПП (йдеться про управління цілісним майновим комплексом) за 2012 р. було укладено лише 3 договори (це менше 1% від їх загальної кількості). Ці договори, переважно, стосувались використання потенціалу вугільної промисловості та виробництва електроенергії [7, с. 324]. Потенціал ДПП (у вигляді концесії) використовувався і у сфері житлово-комунальних послуг (насамперед, йдеться про забезпечення безперебійного водопостачання для сільських мешканців, організації та надання послуг зі збору та вивозу сміття, надання публічних послуг населенню у сфері житлово-комунального господарства). Найбільша кількість договорів концесії (55 договорів) в Україні реалізується на території АРК Крим [8, с. 148].

Основною сферою застосування ДПП є: покращення технічного стану об'єктів водопостачання та водовідведення (понад 80 % від кількості укладених договорів); виробництво електроенергії (біля 7 % від кількості укладених договорів); переробка відходів (біля 5 % від кількості укладених договорів); інші сфери діяльності (понад 7 % від кількості укладених договорів) тощо.

У 2012 році укладання договорів про спільну діяльність на засадах ДПП уповільнилось.

Комплексному задіянню механізму ДПП в процесі структурної перебудови національної економіки України та залучення інвестиційних ресурсів на ці цілі заважає низка чинників, у тому числі, відсутність в Україні:

- єдиного підходу до розвитку інституційного середовища задіяння та розвитку ДПП,
- чіткого визначення (на загальнодержавному рівні) пріоритетних сфер залучення інвестиційних ресурсів, чітких орієнтирів структурної перебудови національної економіки:
- врахування на законодавчому рівні особливостей розвитку ДПП у окремих сферах національного господарства;
- узгодженої з практикою розвинутих країн світу (у т.ч. країн ЄС) законодавчо унормованих засад правового урегулювання спірних питань функціонування ДПП;
- законодавчо унормованого чіткого розподілу повноважень у системі державного управління ДПП;
- законодавчо унормованого визначення напрямів удосконалення механізмів підтримки проектів, що реалізуються на засадах ДПП і чітких, законодавчо унормованих гарантій держави;
- законодавчо унормованого визначення напрямів поліпшення ефективності взаємодії держави та приватного сектору щодо ініціювання та реалізації проектів ДПП;
- законодавчо унормованого визначення шляхів підвищення інституційної спроможності органів державної влади та місцевого самоврядування щодо використання переваг механізму ДПП;
- законодавчо унормованого порядку щодо створення умов та залучення суспільних (громадських) об'єднань для формування необхідного інституційного середовища та реалізації проектів ДПП.

Для практичного запровадження основних форм ДПП з метою залучення приватних інвестиційних ресурсів для модернізації української економіки необхідне проведення цілеспрямованої послідовної державної політики розвитку ДПП [9, с. 32]. Вона має бути спрямована на формування сприятливого економічного та управлінського середовища для розроблення й реалізації проектів ДПП, а саме:

- удосконалення нормативно-правової бази регулювання відносин ДПП;
- удосконалення інституційного забезпечення розвитку ДПП;
- підвищення гарантій захисту інтересів державних та приватних партнерів ДПП у процесі розроблення, затвердження та реалізації проектів.

Необхідною передумовою ефективного розвитку ДПП є формування загального сприятливого середовища для бізнесу, що передбачає покращення інвестиційного клімату, податкового та регуляторного середовища.

Висновки та подальші дослідження. З метою якнайшвидшого усунення найбільш гострих проблем і перешкод у розвитку основних форм ДПП та активізації їх практичного запровадження необхідно:

- підготувати урядовий звіт про стан запровадження механізму ДПП для реалізації інвестиційних проектів та основні шляхи підвищення ефективності ДПП;
- провести парламентські слухання, присвячені розвитку ДПП в Україні з метою виявлення проблем і перешкод для успішної реалізації проектів ДПП, вироблення на основі широкої дискусії рекомендацій щодо врегулювання всіх гострих проблем;
- передбачити проведення щорічного моніторингу ефективності реалізації проектів ДПП та у разі необхідності внесення за його результатами пропозицій щодо вдосконалення відповідного законодавчо-нормативного забезпечення;
- сформулювати на державному, регіональному та місцевому рівнях бази інвестиційних проектів, що можуть бути реалізовані на засадах ДПП, розробити техніко-економічне обґрунтування проектів. При цьому можна передбачити, що витрати на таке обґрунтування будуть компенсовані приватним інвестором після прийняття рішення щодо реалізації проекту.

Бібліографічний список

1. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава : програма економічних реформ на 2010–2014 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf
2. Данилишин Б. Державно-приватне партнерство – стратегічна форма взаємодії влади і бізнесу / Б. Данилишин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article>
3. Запатрина І.В. Потенціал публічно-частного партнерства для розвиваючихся економік / І.В. Запатрина. – К. : Изд. Центр Союза собственников жилья Украины, 2011. – 152 с.
4. Запатрина І. В. Розвиток державної підтримки публічно-приватного партнерства в Україні / І. В. Запатрина // Економіка і прогнозування. – 2011. – № 3. – С. 9–24.
5. Лендъел М. Досвід та перспективи впровадження державно-приватних партнерств за кордоном та в Україні / М. Лендъел [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rgd.org.ua/project>
6. Проданова Л.В. Державно-приватне партнерство : сутність і форми / Л.В. Проданова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Nvuu/Ekon/2009>
7. Технологічний імператив стратегії соціально-економічного розвитку України : монографія / Л. І. Федулова, Ю. М. Бажал, В. Л. Осецький [та ін.] ; за ред. Л. І. Федулової ; НАН України. Ін-т економіки та прогнозування. – К., 2011. – 656 с.
8. Поровская А. Я. Теоретические основы частно-государственного партнерства на современном этапе развития экономики России / А. Я. Поровская // Экономика. – 2008. – № 2. – С. 146–149.
9. Грищенко С. Підготовка та реалізація проектів публічно-приватного партнерства : практич. посіб. для органів місцевої влади та бізнесу / С. Грищенко. – К. : ФОРМ Москаленко О. М., 2011. – С. 32.

References

1. "Prosperous Society, Competitive Economy, Effective State: economic reform program for 2010-2014" available at: <http://www.president.gov.ua/>
2. Danylyshyn, B. (2008), "Public-private partnerships - strategic form of interaction between government and business", available at: <http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article> (access date September 30, 2008)
3. Zapatrina, I.V. (2011), *Potenzial publichno-chasnogo partnerstva dlya razvivayucshihsvya economic* [Potential of public-private partnerships for developing countries], Zentr soyuza sobstvennikov zhulya Ukrainu, Kyiv, Ukraine, 152 p.

4. Zapatrina, I.V. (2011) "The development of state support of public-private partnership in Ukraine", *Ekonomika i prohnozuvannia* (Economy and Forecasting), no.3, pp.,9-24.
5. Lendel, M. "Experience and prospects of public-private partnerships abroad and in Ukraine", available at: <http://www.rgd.org.ua/project>
6. Prodanova, L.V. (2009), "Public-private partnerships: the nature and form of", available at: <http://www.nbuuv.gov.ua/portal/natural/Nvuu/Ekon/2009>
7. Fedulova, L.I., Bazhal, Yu.M. and Oseckiy, V.L (2011), *The technological imperative of socio-economic development of Ukraine* [The technological imperative of socio-economic development of Ukraine], monograph, Kyiv, Ukraine, 656 p.
8. Porovskaya, A.Ya. (2008) "Theoretical Foundations of public-private partnership at the present stage of development of the Russian economy", *Ekonomika* (Economy), no. 2, pp. 146-149.
9. Grushenko, S. (2011), *Pidgotovka ta realizaciya proektiv publichno-pruvatnogo partnerstva* [Development and Implementation of Public-Private Partnerships], textbook, Kyiv, Ukraine.

Карпенко А.М. РОЛЬ І МІСЦЕ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ В УКРАЇНІ

Метою дослідження є розробка теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо основних засад державно-приватного партнерства при реалізації національних інвестиційних проектів в Україні.

Методика дослідження. Для досягнення мети, яка поставлена в статті, використані наступні методи наукового пізнання: при дослідженні теоретичних і методологічних засад інвестиційної діяльності – діалектичний метод пізнання та системного підходу, методи синтезу й узагальнень; в аналітичних дослідженнях – індексний, графічний та аналітичний методи, методи оцінки структурних динамічних зрушень, порівнянь і монографічний.

Результати. Розкрито роль і місце державно-приватного партнерства при реалізації національних інвестиційних проектів. Визначено напрями державного та приватного капіталу при реалізації національного проекту «Зелені ринки» шляхом створення мережі оптових продовольчих ринків в найбільших містах України, які повинні поліпшити процес товароруку сільськогосподарської продукції від виробника до споживача.

Запропоновані заходи по залученню приватного та державного капіталу в реалізацію високоефективних інвестиційних проектів, що передбачають розробку нормативно-правових актів, які забезпечать надходження інвестиції в галузі національного господарства.

Наукова новизна. Обґрунтовано напрями плідної співпраці держава з бізнес-структурами, оскільки ДПП шляхом: вивільнення величезних коштів державного бюджету за рахунок залучення фінансових коштів приватних бізнес-структур; забезпечення стабільного розвитку інфраструктури з використанням потенціалу бізнес-структур; передавання від держави до бізнес-структур частину ризиків; залучення приватного досвіду (у т.ч. управлінський досвід) для вирішення питань загальнонаціонального значення.

Практична значущість. Отримані результати дослідження сприяють: практичному запровадженню основних форм ДПП; залученню приватних інвестиційних ресурсів для модернізації української економіки; проведенню цілеспрямованої послідовної державної політики розвитку ДПП.

Ключові слова: інвестиції, державно-приватне партнерство, національні інвестиційні проекти, концесія.

Karpenko A. THE ROLE AND PLACE OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN THE IMPLEMENTATION OF NATIONAL INVESTMENT PROJECTS IN UKRAINE

Purpose. The aim of the research is to develop theoretical concepts and practical recommendations on the basic principles of public-private partnership in the implementation of national projects in Ukraine.

Research Methodology. To achieve the goal, which is placed in the article the following methods of scientific knowledge have been used: the study of the theoretical and methodological

principles of investment - the dialectical method of cognition and systematic approach , methods of synthesis and summaries , analytical studies - index , graphical and analytical methods , evaluation of structural dynamic changes , comparisons and monographic .

Results. The role and place of the public-private partnership in the implementation of national investment projects. The directions of public and private sector in the implementation of the national project " Green Markets" by creating a network of wholesale food markets in the major cities of Ukraine , which should improve the process of commodity circulation of agricultural products from producer to consumer. The proposed measures to attract private and public capital in highly efficient implementation of investment projects involving the development of legal acts that will provide income investments in the national economy.

Scientific novelty. The directions of fruitful cooperation with state businesses have been grounded, because by the way of PPP : the release of huge state budget by attracting private funds businesses , ensuring sustainable development infrastructure using potential businesses , transfer from the state to businesses of the risks; involvement of private experience (including managerial experience) to address issues of national importance.

The practical significance. These results contribute to research: practical implementation of the basic forms of PPP, attract private investment resources for the modernization of the Ukrainian economy, carrying out purposeful consistent state policy of PPP.

Keywords: investment, public-private partnerships, national investment projects, concession.

Карпенко А.М. РОЛЬ И МЕСТО ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА ПРИ РЕАЛИЗАЦИИ НАЦИОНАЛЬНЫХ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ В УКРАИНЕ

Целью исследования является разработка теоретических положений и практических рекомендаций относительно основных принципов государственно-частного партнерства при реализации национальных инвестиционных проектов в Украине.

Методика исследования. Для достижения цели, которая поставлена в статье, использованы следующие методы научного познания: при исследовании теоретических и методологических основ инвестиционной деятельности - диалектический метод познания и системного подхода, методы синтеза и обобщений; в аналитических исследованиях - индексный, графический и аналитический методы, методы оценки структурных динамических сдвигов, сравнений и монографический.

Результаты. Раскрыта роль и место государственно-частного партнерство при реализации национальных инвестиционных проектов. Определены направления государственного и частного капитала при реализации национального проекта «Зеленые рынки» путем создания сети оптовых продовольственных рынков в крупнейших городах Украины, которые должны улучшить процесс товародвижения сельскохозяйственной продукции от производителя к потребителю.

Предложенные меры по привлечению частного и государственного капитала в реализацию высокоэффективных инвестиционных проектов, предусматривающих разработку нормативно-правовых актов, которые обеспечат поступление инвестиции в области национального хозяйства.

Научная новизна. Обоснованы направления плодотворного сотрудничества государство с бизнес-структурами, поскольку ГЧП путем: высвобождение огромных средств государственного бюджета за счет привлечения финансовых средств частных бизнес-структур, обеспечение стабильного развития инфраструктуры с использованием потенциала бизнес-структур; передачи от государства к бизнес-структурам часть рисков; привлечения частного опыта (в т.ч. управленческий опыт) для решения вопросов общенационального значения.

Практическая значимость. Полученные результаты исследования способствуют: практическом внедрению основных форм ГЧП; привлечению частных инвестиционных ресурсов для модернизации украинской экономики; проведению целенаправленной последовательной государственной политики развития ГЧП.

Ключевые слова: инвестиции, государственно-частное партнерство, национальные инвестиционные проекты, концессия.